

FINANSPOLITISKA RÅDETS SÄRSKILDA STUDIE

Pensionssystemet och pensionärernas inkomster

Finanspolitiska rådet publicerar idag en särskild studie om pensionssystemet och pensionärernas inkomster. Därtill publiceras en underlagsrapport i ämnet som rådet har beställt av tre forskare. Rapporterna syftar till att utgöra ett faktaunderlag och bidra till att fördjupa den aktuella ekonomisk-politiska diskussionen om pensionärernas ekonomiska situation.

Pensionärer i allmänhet är inte ekonomiskt utsatta

Pensionärernas ekonomi – både vad det gäller disponibel inkomst och pensionsinkomst – har aldrig varit bättre. De disponibla inkomsterna har i genomsnitt ökat i linje med eller snabbare än inkomsterna för icke-pensionärer. Nyblivna pensionärer har en disponibel inkomst som i genomsnitt uppgår till ca 90 procent eller mer av den disponibla inkomsten de hade före pensionering. Bland den fjärdedel av pensionärskollektivet som har lägst disponibel inkomst ökar inkomsten i samband med pensioneringen. För grupper med låg intjänad pension finns ett grundskydd som är generösare än motsvarande skydd för den yrkesaktiva befolkningen. En följd av det är att andelen materiellt fattiga inom pensionärskollektivet är betydligt lägre än bland yrkesaktiva och lägst inom EU. Mot denna bakgrund är det svårt att driva tesen att pensionärer i allmänhet är en ekonomiskt utsatt grupp.

Pensionerna i linje med vad som avsågs

I debatten framställs det ibland som att pensionssystemet som helhet ger en lägre ersättning än vad det var tänkt. Så är det generellt sett inte. För den fjärdedel som har lägst inkomster före pensioneringen är den totala pensionen (allmän pension + tjänstepension) som andel av den tidigare förvärvsinkomsten, den s.k. kompensationsgraden, mellan 80 och 100 procent. För de med högre inkomst är motsvarande siffra omkring 65 procent. Kompensationsgraden i den allmänna pensionen är dock i genomsnitt något lägre än vad som förutsågs. Det beror inte på att systemet är konstruerat annorlunda än det var tänkt utan på att uttagsåldern inte har ökat i relation till medellivslängden. Därför har de intjänade pensionsrätterna fått räcka till allt fler år i pension.

Sysselsättningen avgör pensionen

Även om pensionärer i allmänhet har inkomster som står sig relativt väl jämfört med de som arbetar finns grupper som får en låg månatlig pension. Det beror i allmänhet på att de har arbetat lite eller gått i pension tidigt. Det är en följd av att pensionssystemet bygger på livsinkomstprincipen; pensionen är nära kopplad till livsinkomsten och hur många pensionsår den intjänade behållningen ska fördelas på. Livsinkomstprincipen understryker betydelsen av att öka sysselsättningsgraden bland de med svag ställning på arbetsmarknaden – framför allt lågutbildade och utrikesfödda – för att undvika att de får låga pensioner i framtiden.

Respektera de grundläggande principerna

En höjning av pensionsavgiften har diskuterats som ett sätt att lyfta de allmänna pensionerna. Det är inte i strid med pensionsreformens principer. Huruvida det finns anledning att höja de genomsnittliga pensionerna på bekostnad av personer i arbetsför ålder är en fråga om värderingar. Att undan för undan höja avgifterna för att kompensera för den ökande medellivslängden är dock inte en framkomlig väg. Allt mer av de arbetandes inkomster skulle då användas till att finansiera pensioner.

Huruvida åtgärder för att gynna de pensionärer som idag har låga inkomster är motiverade är också en värderingsfråga. Det är dock olyckligt att flera av de aktuella riktade åtgärderna i debatten frångår systemets finansieringsprinciper, gör systemet svårare att förstå och riskerar att erodera den politiska enigheten i pensionsfrågan. Det gäller inte minst det föreslagna garantitillägget, vars önskade effekter hade kunnat uppnås inom ramen för garantipensionen.

Förläng arbetslivet

Sysselsättningen är avgörande för både de individuella pensionernas utveckling och för statens finanser på sikt. Åtgärder som bidrar till fler i arbete och till ett längre arbetsliv är därför i grunden bra. Ett exempel är införandet av den s.k. riktåldern för pensionsuttag, som väntas öka uttagsåldern. Mer kan och bör göras för att påverka normerna kring pensionsåldern, motverka s.k. ålderism och anpassa arbetslivet.

Kontakt

Vill du veta mer, kontakta rådets ordförande Lars Heikensten (tel. 070-584 22 58) eller kanslichef Göran Hjelm (tel. 070-149 56 28).

Finanspolitiska rådet är en statlig myndighet som har regeringens uppdrag att granska om finanspolitiken möter sina grundläggande mål. Dessa inkluderar långsiktigt hållbara offentliga finanser, överskotts målet och utgiftstaket. Rådet ska även bedöma hur finanspolitikens inriktning förhåller sig till konjunkturutvecklingen och utvärdera regeringens prognoser för ekonomins utveckling samt redovisningen till riksdagen av de offentliga finanserna. Rådet får också bedöma om finanspolitiken ligger i linje med god långsiktigt utveckling och långsiktigt hållbar hög sysselsättning, samt analysera effekterna av finanspolitiken på välfärdens fördelning på kort och lång sikt. En uppgift är också att granska tydligheten i de ekonomiska propositionerna samt kvaliteten i de underlag som regeringen baserar sina bedömningar på. Rådet ska även verka för en ökad offentlig diskussion i sambandet om den ekonomiska politiken. Rapporten Svensk finanspolitik publiceras en gång per år.